

Sammankomsten den 16 april 1886.

Ordförande: Professoren frih. G. von Düben.

Ordföranden meddelade först innehållet af ett bref från öfverste N. Przewalski, uti hvilket denne hembar sällskapet sin tacksägelse för den honom år 1884 tillerkända Vega-medaljen, som han nu efter hemkomsten från sin expedition i Centralasien fått mottaga.

Professoren frih. G. von Düben höll derefter ett föredrag om tatuering.

Vid sällskapets föregående sammankomst hade prof. Wallis medfört ett preparat, taget från en på Sabbatsbergs sjukhus afliden person, hvilket preparat utvisade ett bland sjömän vanligt sätt att märka sin kropp med tatuering. Någon demonstrering häraf för sällskapet hade då icke medhunnits, men det intresse, som några af sällskapets ledamöter därför visat, hade gifvit talaren anledning att såsom ämne för ett föredrag välja frågan om tatueringen, helst densamma hade stort antropologiskt intresse och derjemte icke torde vara så känd som den förtjenade.

Tal. påpekade först en del bruk, som stå i nära samband med tatueringen, såsom den bland europeiska damer ej ovanliga seden att sminka sig och de orientaliska qvinnornas bruk att med »henna» bestryka naglar och läppar för att göra dem genomskinliga och att med svart färg måla ögonlocken för att gifva ögat högre glans och blicken större djup eller för att dölja de, synnerligen hos brunetta qvinnor, med åldern framträdande bruna ringarna kring ögonen. Till seder af samma art hör den hos en del folk att insmörja huden med gurkmeja, så att hela kroppen skimrar saffransgul, och det ännu mera grundliga sättet att måla huden i olika färger eller att på densamma i färg utföra bildliga framställningar af olika slag. Dessa bruk, som i olika former förekomma både bland qvinnor och män, hos de mest skilda folk, torde i första rummet afse att förläna ett behagligt utseende, eller att göra utseendet mera vördnadsbjudande eller förskräckande. I vissa fall afse dylika bruk likväl att beteckna den så utstyrda personens nationalitet, stam eller by, och detta slags målning har fått en särskild betydelse derigenom, att den understundom är afsedd att fullständiga det mimiska språket. Genom hudens målning kunna således hos vissa folk uttryckas sinnesstämningar, såsom glädje och sorg, vänskap och fiendskap — och från Nordamerika känner man exempel på, att hudens utsirande med målning träder så att säga i diplomatiens tjänst.

Vida varaktigare än dessa flygtiga teckningar med färg eller puder är den hudförsköning, som man kallar *tatuering* och som förekommer i mycket stor utsträckning, ja man kan säga bland jordens allra flesta folk. Tal. erinrade härvid, att han i fråga om tatueringens förekomst, på grund af källornas otillräcklighet, möjligen gjorde sig skyldig till felet att angifva den såsom förekommande på ställen, der den redan på grund af europeiskt inflytande eller af andra orsaker på sista tiden försvunnit, samt att han säkerligen hvarken kunde eller hann meddela alla de folk, som öfvade denna sed.

Under namnet tatuering sammanföras ofta två olika slag af missbildning eller försköning af huden, nämligen dels den ärrbildning utan anbringande af färg, som med ett från Australien, der den i största utsträckning förekommer, lånadt namn kallas *manka*, dels den egentliga tatueringen, hvarmed förstås instick i huden, uti hvilka anbringas färg och som ordnas efter vissa mönster, så att figurer deraf uppstå. Ordet »tatuera» är otvifvelaktigt kommet från någon af Stilla hafvets ögrupper, ehuru den härledning deraf, som Wuttke uppgifvit, eller att det skulle vara ett onomatopoietiskt ord, uppkomet af ljudet af hammarens slag på tatueringsinstrumentet, med skäl torde kunna betviflas.

Först några ord om ärrbildningen eller »manka». Den åstadkommes genom inskränningar i huden med åtskilliga instrument, men enär såren, i synnerhet om instrumenten äro skarpa, läkas utan att lemna ärr, och det just är sådana man vill åstadkomma, hållas såren öppna genom inströende af sand, aska, växtpulver, ja till och med peppar. På detta sätt fördröjes läkningen och ärr bildas, som, i fall proceduren är grundlig, bilda valkar af ända till ett fingers tjocklek. Ärrbildningarna förekomma i mycket olika former: såsom stjerner, kors, strimmor, streck o. s. v. En särskildt hos vissa negerstammar bruklig metod är att genom ett upplyftadt veck på huden träda en grof nål, som kringvrides med huden samt fästes i denna ställning, tills den omvridna huden läkts fast; härigenom bildas ärrknölar af tumshöjd eller mera. Liksom målningen äro ärrbildningarna afsedda ej ensamt till prydnad, utan hafva ofta en personlig betydelse, såsom vapen- eller stammärken, såsom tecken på invigning åt skyddande gudamakter, eller anses de förläna en viss trollmakt o. s. v. En öfvergång till den egentliga tatueringen är den ärrbildning, som är bruklig hos tunguserna och som består deri, att ett färgämne införes i ärren, hvilka derigenom blifva ännu mera märkbara.

Den äkta tatueringen förekommer såsom sagdt hos en mängd olika folk, både hos sådana, som stå lågt i kultur, och hos sådana, som i detta afseende intaga en hög ståndpunkt. Först ville tal. fästa sig vid de egentliga naturfolken.

Sätten, hvarpå märkena i huden åstadkommas, äro mångahanda. Det som eskimåerna begagna är måhända det enklaste: med en i tranlampan svärtad tråd eller sena göra de styng i huden, och hvarje gång tråden går in i eller ut ur huden, uppstå svarta punkter; anbringas styngen i vinklar, streck o. s. v. bilda de figurer, appliceras de gruppvis åstadkomma de fläckvis en färgton liknande en mörk skäggbotten. En dylik tatuering är hos eskimåerna allmän; utan en sådan anses en flicka icke kunna bli gift.

För att åstadkomma prydligare och mera invecklade mönster är detta sätt icke tillfyllestgörande. I sådant fall uppdrages ofta på huden med sot eller annan färg ett mönster, efter hvars konturer fina nålar instickas till hudens botten och färg anbringas i de sålunda uppkomna hålen. För att få in färgen i hålen användas två sätt, nämligen dels att efter sticken ingnida hela det märkta fältet med färg, då alltid något deraf tränger in i de gjorda öppningarna, dels att med sjelfva nålstyngen införa färgämnet i huden. Detta senare kan åter ske på två sätt: det ena att öfverstryka den del af huden, som skall tatueras, med ett lager af färg, genom hvilket nålen sedan vid sjelfva operationen passerar, det andra att doppa nålen i färgen, som sedermera prick för prick införes i huden. — Det instrument, som vid

den besynnerliga seden att en sockerlösning insprutas i såren efter tatueringensinstrumentet.

I vestra delen af Asien är tatueringen, med undantag för de redan nämnda polarfolken samt några vilda stammar i Persien och på Vestra Indiska halfön, så godt som okänd. Icke så i denna världsdels östra hälft. Den är nämligen högt utbildad så väl i Japan som på Östra Indiska halfön. Lika gammal som Japans kultur torde i detta land bruket att tatuera sig vara. De tatuerade bilderna (hvaraf ett mycket vackert prof förevisades) äro här särdeles komplicerade. Sålunda förekomma hela landskap, med hus, bryggor o. s. v., ormar, foglar, pagoder m. m. Dessa bilder äro oftast synnerligen konstnärligt och fint utförda. Såsom exempel på den i Birma, liksom i Siam och Laos, brukliga tatueringen förevisades afbildningar af den s. k. tatuerade greken, som för en del år sedan förevisades öfverallt i Europa och äfven i Sverige. Han hade enligt egen uppgift tillsammans med några kamrater under slutet af 1860-talet spekulerat i grufvor i Birma och blifvit tillfångatagen af landets konung, hvilken till straff för hans djerfhet att understödja några upprorsmakare dömt honom till tatuering. Sedan denna under en tid af tre månader blifvit utförd, hade han lyckats fly och till sist kommit till Europa. Han företer en af de mest briljanta tatueringar, som någonsin kommit till närmare granskning af europeiska vetenskapsmän.¹

Tatueringens betydelse kan hänföras till endera af följande tre kategorier: dels har den en personlig betydelse, dels betecknar den förhållanden inom samhället, och dels utmärker den ett förhållande till en skyddande eller fiendtlig gudamakt. Då denna sed har den vidsträckt utbredning, som ofvan blifvit antydd, då den vidare är herskande bland folk på så väl den lägsta som den högsta kulturgrad, så måste till grund för densamma ligga någon för hela menskligheten gemensam idé. Wuttke har i tatueringen trott sig spåra en början till skrift; men utom andra skäl deremot, synes det obegripligt hvarför man för sådan skulle använda menniskohuden och absolut intet annat »papper», icke träredskap eller taflor, icke sten. Gerland åter har antagit, att den uppkommit af ursprungligen religiös grund. Men bruket finnes hos folk numera af den mest olika religiösa ståndpunkt, och äfven hos folk hvilka, så vidt man vet, fullkomligt sakna religion. Sedens genomgående likhet och stora utbredning nödvändiggör ock att återföra tatueringens början till en tid, som föregår den allmänna folkspridningen, men före denna kan man knappt antaga, att de säkerligen vidt spridda grupperna af menniskor egde så nära samband, att en gemensam sed kunde hos dem uppstå. Brukets uppkomst, ehuru öfverallt mycket gammalt, tillhör sannolikt en tid, vida yngre än spridningen af hvad Hæckel kallar »den icke talande apmenniskan». Frågans lösning torde dock vara att finna på ett annat område.

Utan tvifvel stå nämligen målning, manka och tatuering i samband med hvarandra, och de båda senare hafva utvecklats sig ur den första. För dessa finnes nu en verklig grund, som säkerligen gjort sig gällande så länge menniskor funnits: det är fåfängan och prydnadslustan. Under den fortgående utvecklingen hafva härtill kommit åtskilliga moment: man har velat förskräcka dem man ej velat intaga, man har satt tillvaron af vissa märken

¹ Se närmare härom i Hebra, *Die Hautkrankheiten*.

i samband med undgående af faror eller andra tilldragelser. Af sådan anledning har tatueringens höga betydelse uppkommit, men då det vid nyktrare granskning funnits, att denna varit illusorisk, har minnet af denna betydelse försvunnit, men sjelfva seden att anbringa märkena bibehållits traditionellt. Hvar helst man hos mera intelligenta folk, som pläga tatuera sig, såsom t. ex. japaneserna, frågar om afsigten med bruket, så svaras det, att det är för prydnads skull eller ock af gammal tradition.

Slutligen återstår att nämna något om tatueringens förekomst bland Europas mera civiliserade nationer, hos hvilka den är utbredd i en utsträckning, hvarom man i allmänhet icke haft någon aning, till dess fransmannen Lacassagne, italienaren Lombroso och tysken W. Krause hvar för sitt folk påvisade den stora frekvensen. Man känner att i gamla tider sarmater, daker, traker, vissa kelter, såsom briter och irer, brukade tatuera sig. Hos en del af dessa folk var tatueringen ett utmärkelsetecken för de förnäma, ja hos picterna betecknades den finaste adeln med namnet »nobilitas maculosa». Nu deremot har detta bruk i Europa sjunkit ned till samhällets lägre lager: det finnes hos vagabonder, prostituerade, habituella fästningsfångar och sjömän, eller i allmänhet bland personer som under en längre tid föra ett sysslolöst lif och i sedligt afseende stå på en låg ståndpunkt. Från Italien anföres af Lombroso, att tatuering äfven är mycket utbredd bland landtbefolkningen i de distrikt, der den största obskurantism råder, och att pilgrimerna till Loretto allmänt plögade låta tatuera sig med en bild af madonnan för den billiga afgiften af 60—80 centesimi.

Vanligen äro de europeiska tatueringsmärkena ej af stor utsträckning; dock berättas om mera extravaganta mönster, såsom exempelvis att en fånge på sin kropp intatuerat en hel generalsuniform med epåletter och ordensdekorationer. Tatueringens bilderna äro af mycket vexlande slag; ofta yrkestecken, hvartill ock kunna räknas de erotiska hos de prostituerade. Ibland ha de ganska egendomliga motiv, såsom då den bekante attentatsmannen Fieschi, sedan han beröfvats hederslegionens stjärna, under sin fängelsetid intatuerade detta ordenstecken på sitt bröst, med förklaring att nu skulle man icke kunna taga henne från honom. I Frankrike brukas ofta intatuerade sentenser, hvilkas råhet ej sällan utgöra allt för tydliga bevis om bärarens sedliga ståndpunkt.

Metoden för tatueringen är bland de indoeuropeiska folken naturligtvis mera fulländad än bland Söderhafsöarnas invånare. I New-York har man t. o. m. läderskifvor, på hvilka nålar äro insatta i vissa mönster, hvarigenom sålunda hela bilder med ett slag kunna anbringas. Man har flere exempel på att syfilis på sådant sätt blifvit inympad; och detta är ej den enda faran af tatueringen. En dr. Berron anför, att han på mycket kort tid haft att behandla 18 sjukdomsfall förorsakade af tatuering, deraf 8 med brand, 4 som förorsakat amputationer och 6 dödsfall. Den slutsats, Lacassagne drager af sina undersökningar angående tatueringens förekomst i Europa, är, att densamma, der den icke förorsakats af barnslig obetänksamhet och okynne, kan betraktas såsom kriterium på ytterlig råhet. Är då denna sed, såsom Gerland påstår, af religiöst ursprung, så måste man tillstå att fallet är djupt.

Doktor Lamm meddelade, att han haft den af föredraganden omtalade tatuerade greken till patient under den tid denne vistats i Stockholm och

förevisat honom i Läkaresällskapet, samt bekräftade i öfrigt de uppgifter, föredraganden om honom lemnat.

Doktor *Carl Nyström* anförde för att belysa den fara, som är förenad med tatueringen, ett fall som inträffade på garnisonssjukhuset i Stockholm under den tid tal. der tjenstgjorde. En soldat från sapperbataljonen behandlades då der för syfilis, som han erhållit af en annan från sjukhuset nyss utskrifven soldat, som tatuerat honom med krut och spott. — Tal. erinrade äfven om att en art af »manka» förekommer i Europa, nämligen de ärr, erhållna vid dueller, hvarmed de tyska studenterna pryda sina ansigten.

Justitierådet *Olivecrona* upplyste, att den nya strafflagen för Japan innehöll ett bestämdt förbud mot tatuering, hvarigenom den upplysta regering, som nu styr Japan, gifvit ett nytt bevis på sin sträfvan att hämma seder och bruk, som hafva sin rot i forna tiders barbari.

Frih. *von Düben* yttrade med anledning af den siste talarens meddelande, att Miss *Isabella Bird* på tal om tatueringen bland Ainos berättar, att det omtalade förbudet bland dem väckt den högsta grad af indignation, emedan den tron var gängse, att vissa tatueringsmärken medförde lycka, och kvinnor icke ansågos kunna gifta sig utan att vara tatuerade. Så väl Miss *Bird* som andra personer, hvilka reste i hennes sällskap, blefvo formligen öfverhopade med böner om att de skulle använda sitt förmenta stora inflytande för att få förbudet upphäfdt, åtminstone för Jesso.

